

Genişletilmiş Özet

Madde Kullanım Bozukluğu Tedavisinde Tedaviyi Yarım Bırakma Nedenleri: Karma Yöntem Araştırması

Giriş

Madde kullanımının tedavisinde pek çok yöntem uygulanmaktadır. Bu tedavi süreçlerinde aksamalara neden olan en önemli etkenlerden biri bireylerin madde bağımlılığı tedavisini tamamlamadan tedaviden ayrılmasıdır. Kişilerin bu tedavi sürecini sürdürmelerine engel olan pek çok etken bulunmaktadır. Farklı araştırmalar, madde bağımlılığı tedavisinden ayrılmaya neden olan pek çok etkeni ele almıştır. Ancak bu araştırmalar hem tedaviden ayrılma nedenlerini kısım kısım ele alma konusunda hem de meslek elemanları ve danışanların değerlendirmeleri bir arada değerlendirme konusunda sınırlıdır. Bu sınırlılık nedenlerin iyi anlaşılmasına ve tedaviden ayrılmaların önüne geçilmesine neden olabilecek bir etken olarak karşımızdadır.

Materyal ve Yöntemler

Bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle hem madde bağımlılığı tedavisinden ayrılma öyküsü olan danışanlardan hem de madde bağımlılığı tedavisinde deneyimi olan meslek elemanlarından nicel veriler elde edilmiş ve bu veriler derinlemesine görüşmelerde değerlendirilmiştir. Bu da karma araştırma desenlerinden açıklayıcı ardışık desene işaret etmektedir.

Araştırma, tedaviden ayrılmaların nedenlerini anlama ve bunları değerlendirme amacı gütmektedir. Çünkü tedaviden ayrılmalar, madde bağımlılığı tedavisinin etkililiği konusunda bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmanın meslek elemanlarına tedavi sürecinde yol göstereceği ve tedavi sürecindeki engellerin anlaşılıp ortadan kaldırılmasına yönelik girişimler konusunda rehberlik edeceği düşünölmektedir.

Araştırmanın nicel verileri yapılandırılmış bir soru form ile Qualtrics Survey uygulaması aracılığıyla çevrimiçi olarak elde edilmiştir. Bu veriler ise SPSS programıyla analiz edilmiştir. Katılımcıların yanıtlarının iç tutarlılık puanı 0,79 bulunmuştur ve bu puan yeterli düzeydedir. Elde edilen nicel bulguların analizi yapıldıktan sonra ortaya çıkan sonuçlar meslek elemanlarıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak değerlendirilmiştir.

Sonuçlar

Bu araştırma sürecinde 37 danışan ve 39 meslek elemanı olmak üzere 76 kişiden nicel araştırma yöntemi ile veriler toplanmıştır. Danışanlar 19 – 54 yaş aralığında olup ortalama yaşları 30,45'tir. Danışanların 36'sı erkek olup biri kadındır. Danışanlardan toplanan verilere göre tedaviye katılan bireyler en çok madde kullanmaya devam etmek istedikleri için tedaviden ayrılmaktadır. Bu öncülden sonra öne çıkan nedenler ise psikolojik sorunlar ve zorluklar, başarısızlık korkusu ve kendi kendine iyileşebileceğine dair inanç olmuştur. Öne çıkan bu nedenler, %81 kendisinden kaynaklanan nedenlerden %10,5 terapi sürecinden kaynaklanan nedenlerden ve %8,5 ise tedavi merkezinden kaynaklanan nedenlerden oluşmaktadır.

Meslek elemanlarından edinilen verilere göre 39 meslek elemanının 11'i kadın 28'i erkektir. Bu katılımcılar 24 – 51 yaş aralığında olup ortalama yaşları 32,07'dir. Katılımcılardan 21'i psikolog, 9'u sosyal hizmet uzmanı, 2'si psikolojik danışman, 2'si sosyolog, 2'si psikiyatri hemşiresi, 2'si bağımlılık danışmanı ve biri psikiyatri uzmanıdır. Meslek elemanlarının yanıtlarında öne çıkan yanıtlarda birinci sırada tercih edilen öncül değişime hazır olmama seçeneği olmuştur. Ancak tercih sıralaması fark etmeksizin iki örneklem grubunun da en çok tercih ettiği öncül maddeyi kullanmaya devam etme isteği olmuştur. "Psikolojik sorunlar ve zorluklar", "Kendi kendine iyileşebileceğine dair inanç" öncülleri de iki örneklem grubunun ilk sıralarda en çok seçtikleri öncüllerden olmuştur.

Araştırmanın nicel yöntemle elde edilen bu bulguları derinlemesine görüşmelerde uzmanlarla yeniden ele alınarak değerlendirme yapılmıştır. Derinlemesine görüşmelere madde bağımlılığı tedavisinde deneyimi olan üç sosyal hizmet uzmanı ve üç psikolog katılım sağlamıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular tematik analiz yöntemiyle ele alınmıştır. 143 konu tespit edilmiştir. Bu konulardan benzeşenler, ortak kodlara ayrılmıştır. Belirlenen 17 kod, 5 kategoriye ayrılmıştır. "Bireysel faktörler ve psikolojik durumlar" kategorisi altında kişinin sürece bakış açısıyla, sosyodemografik özellikleriyle, psikolojik durumlar ve zorluklarla ilgili ifadeler toplanmıştır. "Madde kullanımına dair inançlar ve deneyimler" kategorisi altında kişinin tedavi süreciyle ilgili irrasyonel inançları, önyargıları ve geçmiş olumsuz deneyimleriyle ilgili tedaviden ayrılma nedenleri toplanmıştır. "Aile dinamikleri ve sosyal destek eksikliği" kategorisi altında kişinin aile ve partner desteğinin eksikliği, arkadaş çevresinin tedaviden ayrılmaya etkisi ve formal-informal sosyal desteğin eksikliği ile ilişkili ifadeler toplanmıştır. "Tedavi sürecine yaklaşım ve engeller" kategorisi altında, danışanın tedavi süreciyle, terapist ile tedavi merkeziyle ilgili düşüncelerine yönelik yaklaşımlarıyla ilgili tedaviden ayrılma nedenleri toplanmıştır. "Yasal süreçler" kategorisi altında kişinin tedavinin sicile işleme korkusuyla tedaviden ayrılmasına ve yasal yaptırım olarak tedaviye başladığı için tedaviden ayrılmasına ilişkin ifadeler toplanmaktadır.

Tartışma

Araştırma sürecinde elde edilen hem danışanların hem de meslek elemanlarının yanıtlarından, tedavi terklerinin nedenlerinin sıklıkla danışanlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda tedavi sağlayıcılar terk nedenlerini “tedavi sürecine” danışanlara göre daha çok bağlama eğiliminde olmuştur. Tedavi sağlayıcılar, tedavi sürelerini eleştirmekte ve bireyselleştirilmiş tedavi yöntemlerinin kısıtlı uygulanmasını tedaviden iten bir faktör olarak değerlendirmektedir.

Terapi sürecinden, terapist ile danışan arasındaki ilişkiden ve tedavi merkezinden kaynaklanan terk nedenleri hem danışanlar hem de tedavi sağlayıcılar tarafından nispeten az işaretlenmiştir. Derinlemesine görüşmelerde de tedavi sağlayıcıların, kişilerin tedaviden ayrılmalarında tedavi sürecine ilişkin değerlendirmeleri diğerlerine göre daha az olmuştur.

Bu araştırma, madde bağımlılığı tedavisinden ayrılma nedenlerinin tedaviye katılan bireyler ve tedavi sağlayıcılar açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Öne çıkan drop out nedenleri, derinlemesine görüşmelerde tedavi sağlayıcılarla yeniden ele alınarak bu nedenler değerlendirilmiştir. Görüşmelerde katılımcıların kişilik özelliklerinin ve psikolojik durumlarının, istek ve motivasyonlarının, aile dinamiklerinin ve sosyal desteklerinin, inançlarının ve deneyimlerinin, iradeye dayalı katılımlarının, tedaviyle ilgili yaklaşımlarının ve tedavi süreciyle ilgili engellerin tedavinin sürdürülebilirliğinde önemli bir yerinin olduğu anlaşılmıştır. Değerlendirmelere göre, genç yaşta olan bireyler tedaviden daha kolay ayrılabilir. Bu durum gençlerin ileriki yaşta bireylere göre daha dürtüsel olmasına ve deneyim eksikliğine bağlı olabilir. Araştırmanın bulgularından hareketle, madde bağımlılığı tedavisinde bireylerin ve yakınlarının bağımlılık tedavisinin sonuçlarıyla ilgili bilgilendirilmesinin ve farkındalık oluşturulmasının tedavinin sürdürülebilirliğini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına göre yasal yaptırımlarla tedaviye katılan bireylerin tedaviden ayrılması kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla kişinin iradesine dayanmaksızın yapılan bu zorunlu tedavilerin gözden geçirilmesi ve işlevsel yaptırımların daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Kişilerin tedaviden ayrılma nedenlerinin iç içe ve birbiriyle ilintili olduğu görülmektedir. Danışanın ve yakınlarının bilgisi, uygulayıcıların yaklaşımı, tedavi ortamı, formal ve informal kaynaklar gibi mikro, mezo ve makro pek çok bağlam etkili olmaktadır. Araştırma, tedaviye engel olan nedenlerin çok boyutlu olduğunu, çözümünde de hem mikro ve mezo sistemlerin hem de politikalar gibi makro sistemlerin etkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla birey ekonomik yetersizlikler nedeniyle tedavi sisteminin dışında kalırken destekleyici politikaların olmaması da kişilerin tedaviden ayrılmasını destekler boyutta olabilmektedir.

Anahtar kelimeler: Madde Kullanımıyla İlgili Bozukluklar, Hasta Uyumları, Nüksler, Tedavi Engelleri